

and civil society institutions in the context of ensuring the rights of internally displaced persons. The article reveals the peculiarities of interaction between public authorities and civil society institutions in the context of ensuring the rights of internally displaced persons. It is emphasized that modern states cannot fully and comprehensively develop without the participation of civil society institutions. Civil society is an important actor in overcoming social disorder. An important task for increasing the effectiveness of the functioning of civil society institutions is to establish coordination between them and public authorities. The lack of such coordination in ensuring the rights of internally displaced persons leads to duplication and, as a result, imbalance of assistance to the relevant category of persons. It was emphasized that the issue of interaction between public organizations and mass media requires special attention. In order to increase the effectiveness of the work of civil society institutions, public authorities should help introduce strategic planning and scaling skills into the activities of the former. It was emphasized that it is worth focusing attention on ensuring coordination between various public organizations at the regional and interregional levels.

Institutions of civil society can be rightly positioned as subjects of the development of a democratic, legal, social state, as well as guarantors of the implementation of the principle of the rule of law and other principles of law in the state. It was determined that the partnership of public authorities and institutions of civil society in the context of ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons will contribute, in particular, to the efficiency of identifying shortcomings in the functioning of public authorities in the field of ensuring the rights and interests of defined categories of persons; improvement of the legal framework; systematic implementation of public control and monitoring of the implementation of state and local policies in the field of ensuring the rights of internally displaced persons, etc.

Keywords: *rights and freedoms, internally displaced persons, institutional mechanism, state authorities, local self-government bodies, principles of law, guarantees, martial law.*

УДК 342.9

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-21-28

Євген КУРІННИЙ[©]

доктор юридичних наук, професор
(Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна)

ПРО КОМПЛЕКСНІСТЬ РЕФОРМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Стаття присвячена актуальній проблемі – особливостям характеристики комплексності реформи правоохоронних органів України. Розглянуто питання детермінантності системних трансформацій в нашій державі, зокрема змін у вітчизняній правоохоронній системі. За результатами аналізу положень затвердженого Указом Президента від 11 травня 2023 року № 273/2023 “Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки” визначено окремі його вади, що підлягають подальшому усуненню. Здійснено загальну характеристику трьох рівнів комплексності зазначеної вище трансформації та обґрунтовано необхідність їх впровадження під час реалізації згаданого вище плану.

Ключові слова: *системні реформи, план, правоохоронні органи, суди, комплексність, кримінальна юстиція, державний апарат.*

Постановка проблеми. Сутність суспільного призначення правоохоронних органів визначено у їхній назві і полягає в охороні відносин, що забезпечуються правовим регулюванням, і не просто звичайним регулюванням, а таким, яке з огляду на важливість зазначених відносин для суспільства має обов’язкове та чітко визначене правове забезпечення у вигляді охоронних норм права (насамперед кримінального та адміністративного спрямування). Тому обсяг відносин, які можуть підпадати під державний правовий захист, не збігається із загальним колом правовідносин, а перелік органів, на які покладається відповідна функція, є обмеженим об’єктами і видами цієї охорони.

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році перед нашою країною постала

© С. Курінний, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3069-3405>

anastasiaeland@gmail.com

необхідність створення різноманітних владних інститутів і систем не на переважно збанкрутілих радянських світоглядних принципах, а на перевірених часом та світовою практикою демократичних засадах, пріоритетності прав і свобод людини. Понад 30-річний накопичений український досвід довів той факт, що нам поки не вдалося впоратись з цим непростим завданням, існуючий державний апарат належним чином може забезпечити права й свободи лише незначній частині громадян України – високопосадовцям (і то на час їх перебування на владному олімпі) та наближеним до вищої влади окремим представникам великого капіталу.

Відсутність потужних, ефективно функціонуючих владних інститутів зокрема та правової держави взагалі детермінує постійну потребу у системних змінах, які усвідомлюються значною частиною української бюрократії, але здійснюються суперечливо та половинчато без бажаних для суспільства результатів (бо у разі успіху таких перетворень, окремі високопосадовці позбавлялись би вагомих преференцій – реалізовувати власні приватно-меркантильні інтереси).

Поступово український державний апарат став функціонувати у штучно створеному та його задовольняючому стані перманентного реформування (проголошені трансформації якби є, однак старий порядок речей майже не порушується).

Якщо за мирних часів така “недореконструктивність” сприймається як хронічна хвороба владного апарату, то за умов війни вона може становити екзистенційну загрозу державі (прикладів казнокрадства та корупції достатньо – від закупівлі яєць за 17 гривень до розкрадання мільярдних коштів на ремонт доріг у прифронтовій області).

Навантаження на роботу правоохоронних органів під час особливого періоду збільшується у рази; їхні працівники, насамперед ті, які перебувають безпосередньо у районах бойових дій, постійно є під загрозою фізичного ураження та у стані нервового й психологічного виснаження. Також суттєво ускладнюється насамперед в оперативному плані діяльність правоохоронців на відносно мирній, тилловій і далекій від фронту частині України.

Війна показує не лише значну кількість чеснот та вад людської сутності, вона допомагає як ніколи об’єктивно та однозначно оцінити громадянам та суспільству в цілому дії або бездіяльність владних, зокрема й правоохоронних структур, щоб тоді – у післявоєнний час, заради торжества правди та справедливості зробити правильні висновки і кроки щодо неповторення здійснених помилок та покарання винних за вчинення протиправних діянь.

Усвідомлюючи, що поствоєнний період нашої країни потребуватиме набагато більш якісної організації та функціонування правоохоронних органів, Президентом України 11 травня 2023 року підписано Указ № 273/2023 “Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки” (далі – Указ). Указом схвалено цей важливий документ (далі – План), а Уряду доручено розробити разом із відповідними державними органами та затвердити план заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого цим Указом.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. До теперішнього часу питання комплексності реформування правоохоронних органів України не мали помітного відображення у дослідженнях вітчизняних науковців-адміністративістів, однак необхідність реалізації нагальної суспільної потреби докорінної зміни філософії діяльності органів правопорядку у післявоєнний час, об’єктивно сприяють подальшій актуалізації та поглибленому вивченню порушеної проблеми. Теоретичною основою у цьому напрямку творчого пошуку мають стати праці таких визнаних представників науки українського адміністративного права, як В. Авер’янова, Ю. Битяка, І. Голосніченка, В. Гаращука, Р. Калюжного, Т. Коломоєць, В. Колпакова, А. Комзюка, В. Настюка, О. Харитовнова та ін.

Набутий з 1990-х років досвід вдосконалення організації та функціонування вітчизняних структур згаданої вище компетенції спонукає не лише до його позитивного оцінювання, а й до критичного аналізу та своєчасних висновків, спрямованих на усунення існуючих недоліків та помилок.

Метою даної праці є розгляд питання комплексності реформування правоохоронних органів України.

Виклад основного матеріалу. Після оприлюднення вищенаведеного Указу і

Плану представництво ЄС в Україні 12 травня 2023 року привітало цей крок. “Ефективні й реформовані правоохоронні органи мають вирішальне значення як для опору України, модернізації та вступу країни до ЄС, так і для виконання 7 рекомендацій. З нетерпінням чекаємо на впровадження та сповнені рішучості всіляко її підтримувати”, – заявили у місії.

Генеральний прокурор України А. Костін зазначив, що план реформування системи правопорядку передбачає шість стратегічних пріоритетів: дієвість і ефективність органів правопорядку та прокуратури як невід’ємної складової сектору безпеки і оборони, в межах якого вони забезпечують національну безпеку України, у тому числі громадські безпеку й порядок, протидіють злочинності з урахуванням стратегічних цілей та відповідно до стандартів прав людини і основоположних свобод, у тому числі із забезпеченням гендерної рівності; послідовна кримінальна політика, пріоритетом якої є запобігання злочинності, невідворотність відповідальності, захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, забезпечення інтересів потерпілого; оперативність кримінального провадження з дотриманням міжнародних стандартів та принципу верховенства права; система управління, орієнтована на результат відповідно до встановлених пріоритетів; цифрова трансформація; відкритість, прозорість, підзвітність і незалежність.

За даними соціологів, довіра українців до державних інституцій зросла після початку повномасштабного російського вторгнення. Так, станом на січень 2023 року Київський міжнародний інститут соціології констатував, що баланс довіри до СБУ зріс із –7% до +54%, до Національної поліції – з –14% до +45%. Водночас найнижчий рівень довіри мають прокурори й суди: баланс довіри/недовіри до прокурорів становить –11%, до суддів – –9% [1].

Президент України В. Зеленський, коментуючи схвалений План, зазначив, що це детальний документ, який розрахований на час до 2027 року... Ми маємо забезпечити таку систему гарантування справедливості та правопорядку для нашої країни, яка відповідатиме нашій меті вступу України в ЄС... і, що не менш важливо, гарантує ті основи нового суспільного договору, які, очевидно, окреслюються зараз при захисті нашої держави.

Він додав, що органи правопорядку мають гарантувати людям відчуття захищеності й справедливості, які гарантуються “на рівні інституцій, повсякденної роботи тих, по кому люди судять про державу”. На його думку, довіра до держави, зокрема, базується на довірі до правоохоронців. “Маємо забезпечити в Україні максимум безпеки, свободи, поваги до закону, до людини. Це відповідь на питання, яку країну після війни ми будемо: державу, яка поважає своїх людей і яку поважають у світі”, – наголосив Президент [2].

Необхідно зауважити, що проголошений намір теперішнього Глави Української держави реформувати вітчизняні правоохоронні органи не є першою спробою, позаяк відповідні цілі ставилися та певні організаційні заходи здійснювалися під час каденцій усіх попередніх наших президентів. Однак, з огляду на підписання 11 травня 2023 року відповідного президентського Указу, зазначене завдання не втратило своєї актуальності, адже рівень реалізації суспільних потреб у сфері функціонування правоохоронної системи залишається невисоким, і не задовольняє як державне керівництво, так й українських громадян у цілому.

Достатньо цікавим виглядає той факт, що про комплексність згаданих вище перетворень йшлося за часів 4-го українського Президента. Так, у повідомленні Укрінформу від 6 квітня 2012 року зафіксовано, що Президент В. Янукович утворив Комітет з питань реформування правоохоронних органів (головою комітету – є Президент України, виконавчим секретарем – Секретар Ради національної безпеки і оборони А. Клюєв). Нова структура мала підготувати пропозиції щодо комплексного реформування правоохоронних органів, усунення дублювання їхніх повноважень, оптимізації їхньої структури і чисельності.

Комітет повинен був стати консультативно-дорадчим органом при Президентові, основними завданнями якого є: аналізувати стану протидії та боротьби зі злочинністю, діяльності правоохоронних органів, рівня кваліфікації, стану підготовки і відповідності керівників правоохоронних органів; вивчення та аналіз структури та досвіду діяльності правоохоронних органів іноземних держав; підготовка пропозицій щодо вдосконалення та оптимізації системи правоохоронних органів України, структури і чисельності,

організації діяльності таких органів, усунення дублювання повноважень, чіткого визначення та розмежування їх компетенції; організація підготовки та розгляду проєктів законів, програм, заходів з удосконалення організації та діяльності правоохоронних органів, з питань координації їх роботи щодо посилення боротьби зі злочинністю, корупцією, захисту прав і свобод громадян, своєчасного виявлення та запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам безпеці України [3].

Порівняно зі стратегічними пріоритетами сучасного реформування, завдання щодо змін у правоохоронній системі 11-річної давнини здебільшого сприймаються як менш значущі та масштабніші, хоча для об'єктивності більшість з них і до тепер не втратила своєї актуальності.

Перш ніж розпочати розгляд проблеми комплексності трансформації складових правоохоронної системи перелічених в Плані, на мій погляд, необхідно зупинитись на окремих дефініціях. Зокрема, йдеться про такий термін, як “органи правопорядку”, до яких у цьому документі віднесено: Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Служба безпеки України та Державна митна служба України.

У чинному українському законодавстві, порівняно з поняттям “органи правопорядку”, термін “правоохоронні органи” має достатньо широке використання та нормативно-правове закріплення. Так, у ч. 1 ст. 2 Закону України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” (зі змінами) № 3781-ХІІ від 23 грудня 1993 року надається широкий, але неповний перелік правоохоронних органів, які функціонують в нашій державі (правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції), а в абзаці 6 ст. 1 Закону України “Про основи національної безпеки України” (зі змінами) № 964-IV від 19 червня 2003 року зафіксовано визначення правоохоронних органів – це органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій.

Згадку про “органи правопорядку” можна знайти лише у п. 2 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України, де зазначено, що прокуратура здійснює організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку. Водночас у п. 3 ч. 1 ст. 2 Закону України “Про прокуратуру” (зі змінами) № 1697-VII від 14 жовтня 2014 року зафіксовано таку функцію прокуратури, як нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Відповідно до теорії права, правопорядок – частина громадського порядку. Громадський порядок – це стан (режим) упорядкованості соціальними нормами (нормами права, моралі, нормами-звичаями, корпоративними нормами) системи суспільних відносин і їх додержання. Поняття громадського порядку ширше за поняття правового порядку, оскільки в зміцненні і підтриманні першого важлива роль належить усім соціальним нормам. Правопорядок складається лише на підставі правових норм і в результаті цього охороняється спеціальними державно-правовими заходами.

Отже, правопорядок – це частина системи суспільних відносин, що врегульовані нормами права і перебувають під захистом закону та охороняються державою. Він встановлюється в результаті додержання режиму законності в суспільстві. Якщо законність – це принцип, метод діяльності, режим дій і відносин, то правопорядок є їх результатом. Однією з ключових ознак правопорядку є те, що він забезпечується всіма державними заходами, аж до примусу [4].

Виходячи із існуючої уяви про правопорядок, перелік органів, які його мають забезпечувати, не обмежується структурами з лише законодавчо визначеними правоохоронними (правозахисними) функціями. Тобто, термін “органи правопорядку” (точніше забезпечення правопорядку) кореспондується з терміном “правоохоронні органи” як ціле та частина, тому використання останнього є цілком прийнятним та логічним.

У назві Указу “Про Комплексний стратегічний план реформування органів

правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки” значний акцент зроблено на три ключові складові, а саме: комплексність; реформування відповідних органів як частини сектору безпеки; термін – 5 років (причому 5 місяців поточного року майже спливли).

Подібна розстановка організаційних наголосів є цілком зрозумілою: по-перше, війна, що триває; по-друге, успіх трансформацій у вітчизняному секторі безпеки і оборони не можливий без позитивних змін в організації та функціонуванні правоохоронних органів (як тих, що перелічені в Плані, так й тих про які у ньому не згадується); по-третє, стислий 5-річний термін відведений на зазначені трансформації, у першу чергу пояснюється необхідністю України найскоріше отримати повноцінне членство у таких союзах, як НАТО та ЄС.

На мій погляд, успіх реалізації Плану у першу чергу залежатиме від спроможності забезпечити його комплексність, яка не обмежується лише сектором безпеки і оборони України, а об’єктивно повинна виходити за його межі та стосуватися усіх правоохоронних органів (перший рівень комплексності) та інших організаційних шаблів функціонування нашої держав, а саме державного апарату у цілому та судової системи (другий рівень комплексності), а також нової моделі української держави, в основу якої має бути закладено ефективний політичний та соціально-економічний проект (третій рівень комплексності).

Для того щоб краще зрозуміти кінцеву мету Плану, необхідно більш детально зупинитися на значенні терміна “комплексність”, який походить від слова complex і складається з двох латинських коренів com (разом) і plex (сплетений). На противагу йому слово complicated містить в собі корінь plic (складений) і вказує на багатошаровість. Комплексність використовується для опису систем з багатьох елементів, які, у різний спосіб взаємодіючи, призводять до виникнення чогось, що є більшим, ніж сума окремих частин. Вивчення комплексних зв’язків є головним завданням теорії комплексних систем.

На даний момент ця галузь знань швидко зростає завдяки потребі краще зрозуміти проблеми економіки, медицини, епідеміології, транспорту, неврології, розпізнавання образів, вивчення складних мереж, розвитку міста, злочинності, екології, зміни клімату та ін. [5].

Результати ознайомлення з Планом дозволяють стверджувати, що його зміст здебільшого стосується першого рівня комплексності реформування перелічених у ньому державних інституцій правоохоронної спрямованості як частини сектору безпеки і оборони України. Виняток становлять положення зазначеного документа стосовно розроблення, затвердження та введення в дію Національного плану із запобігання (превенції) злочинності, розрахованого на три роки (п. 2.3.), та вдосконалення механізмів і розвиток міжвідомчої координації у сфері кримінальної юстиції (п. 2.6.), які певним чином можна віднести до наступного (другого) рівня комплексності, оскільки їх реалізація фактично є неможливою без участі структур судової влади.

Незважаючи на окремі новаційні положення Плану (насамперед стосовно прозорого управління людськими ресурсами з дотриманням принципів гендерної рівності, здійснення консолідованої поетапної цифрової трансформації органів правопорядку та прокуратури або оновлення операційних процесів за допомогою ІТ-систем, придатних для обміну даними з інституціями ЄС відповідно до стандартів ЄС, тощо), окрім фактичної однорівневої комплексності цього документа, його помітні вади також свідчать про відсутність таких важливих положень стосовно: оновленої моделі вітчизняної правоохоронної системи (хоча б окреслення її контурів); необхідності збереження мілітарної складової у діяльності окремих органів (наприклад, Національної поліції України чи СБУ); напрямків та меж співпраці з блоком антикорупційних структур (НАБУ, САП, НАЗК, АРМА); уніфікованої кадрової політики (підготовки кадрів та їх гарантованого соціального забезпечення та захисту); законодавчо стабільних (фіксованих) обсягів фінансування діяльності правоохоронних органів; доцільності виокремлення підрозділів досудового слідства в нову правоохоронну інституцію (наприклад, Департамент слідства у структурі Мін’юсту України); взаємодії органів правопорядку з іншими структурами, що складають сектор безпеки і оборони України; прогнозу тенденцій щодо зміни (погіршення або покращення) криміногенної обстановки в державі у найближчі роки.

Перелічені недоліки можуть і повинні бути усунуті у наступних деталізованих документах, які будуть складатися на виконання положень Плану. Крім того, звертається

увага на певні неточності у його положеннях. Наприклад, серед переліку органів, до яких застосовується План, є органи прокуратури, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Державна митна служба України. Однак, згідно з ч. 2 ст. 12 Закону України “Про національну безпеку України” (зі змінами) № 2469-VIII від 21 червня 2018 року, до складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. Тобто із 8-и структур, на які поширюється дія Плану, 4 (половина) не входить до складу сектору безпеки і оборони, хоча назва зазначеного документа – “Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки”.

Як вже зазначалося, зазначений план характеризується лише одним рівнем комплексності, що певним чином може помітно ускладнити успішну реалізацію передбачених у ньому заходів.

Другий рівень комплексності Плану, на мій погляд, утворюють такі дві основні складові, як кримінальна юстиція та державний апарат, котрі теж потребують відповідних суттєвих трансформацій, без яких повноцінне результативне втілення у життя положень Плану є фактично неможливим. Тому одночасно з реформою правоохоронних органів потрібно здійснювати кардинальні зміни в організації та функціонуванні вітчизняної судової системи як невід'ємної частини кримінальної юстиції та державної служби як ключового правого інституту, що відіграє головну роль у побудові та діяльності державного апарату країни. У свою чергу, родовим реформаторським заходом для цих важливих елементів держави є адміністративна реформа, в межах якої реалізується переважна більшість трансформаційних заходів державного апарату та судової системи як окремої але невід'ємної його частини.

Також дотримання вимог комплексності другого рівня має інтенсифікувати давно затребувані зміни чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства, значна кількість норм якого, на мою думку містить занадто багато ліберальних положень, що об'єктивно не відповідають суворим вимогам воєнного сьогодення та післявоєнного відновлення України.

Вивчаючи питання необхідності впровадження третього рівня комплексності під час реформування вітчизняної правоохоронної системи, потрібно у першу чергу враховувати накопичений багаторічний досвід реалізації в нашій країні цієї та інших системних трансформацій, жодній з яких не можна надати безумовну позитивну оцінку (завжди можна знайти кілька причин, які унеможливають визнання однозначно високого її результату).

Кожна формально завершена реформа (а таких не так багато в Україні) має власні недоробки, навмисно залишені шпарини та винятки, за допомогою яких окремим категоріям суб'єктів (насамперед високопосадовцям та наближеним до них представникам великого бізнесу) залишається можливість реалізувати власний (приватний, груповий) інтерес. Домінування такого роду інтересів над істинними державними інтересами, сформованими на основі об'єктивно існуючих суспільних потреб вже давно досягло критичних позначок, і не дає можливості налагодити відповідні соціальні механізми щодо повного та своєчасного втілення у життя згаданих потреб.

На мою думку, така соціальна аномалія лежить в основі більшості причин наших негараздів, починаючи з хронічних системних криз, що супроводжують нашу державу з часу її незаснування у 1991 році до теперішнього особливого періоду, який характеризує воєнну агресію РФ, під час якої окремі представники елітних станів примудряються як зазвичай збагачуватися за рахунок коштів щонайменше на половину дефіцитного українського Державного бюджету, що покривається за рахунок фінансової допомоги західних партнерів.

За таких обставин третій рівень комплексності для досягнення позитивних результатів задекларованого 11 травня 2023 року реформування правоохоронних органів

є необхідним та обов'язковим.

Сутність цього рівня полягає у заміні чинної політичної та соціально-економічної моделі української держави на принципово новий відповідний проект, державний апарат якого буде спроможним повно і своєчасно втілювати у життя об'єктивно існуючі групи суспільних потреб.

Висновки. На підставі викладеного можна констатувати, що підписаний Президентом України 11 травня 2023 року Указ № 273/2023 “Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки” є важливим та затребуваним сучасними обставинами документом. Відповідний план характеризується своєю комплексністю, що підтверджується не тільки його назвою, а й змістом.

Для належної реалізації передбачених цим документом заходів необхідно дотримуватися не одного (як зафіксовано у Плані), а трьох рівнів комплексності. Перший стосується реформування не лише правоохоронних органів, що є частиною сектору безпеки і оборони, а й усіх інших інституцій аналогічної функціональної спрямованості. Другий рівень – це трансформація кримінальної юстиції, засадничою складовою якої є суди, а також державного апарату, робота якого охоплює діяльність усіх владних структур, зокрема й такого ключового елемента зазначеного різновиду юстиції, як суди. Третій рівень комплексності пов'язаний з необхідністю заміни фактично збанкрутілої чинної в Україні політичної, соціально-економічної державної моделі на близьку за своїми характеристиками до визнаних світових демократій, ефективну парадигму, що забезпечуватиме своєчасну та повну реалізацію об'єктивно сформованих суспільних потреб, суди і правоохоронні органи якої повністю дотримуватимуться у своїй діяльності принципів рівності перед законом та невідворотності покарання.

Список використаних джерел

1. ЄС привітав українську стратегію реформи правоохоронних органів. *Радіо Свобода*. 12.05.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-es-reforma-pravoohoronni-orhany/32409051.html>.
2. Зеленський розповів про план реформування правоохоронних органів до 2027 року. *Радіо Свобода*. 11.05.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenksy-plan-reformuvannia-pravoohoronni-orhany/32407732.html>.
3. Президент особисто візьметься за реформування правоохоронних органів. *Укрінформ*. 04.04.2012. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/1337192-pprezident_osobisto_viznetsya_za_reformuvannya_pravoohoronnih_organiv.html.
4. Скакун О. Теорія держави і права : підруч. Поняття правопорядку. <http://politics.ellib.org.ua/pages-1729.html>.
5. URL: <https://web.archive.org/web/20180208123532/https://www.complexity.org.uk/complexityscience>.

Надійшла до редакції 02.06.2023

References

1. YeeS pryvitav ukraiyins'ku stratehiyu reformy pravookhoronnykh orhaniv [The EU welcomed the Ukrainian law enforcement reform strategy]. *Radio Svoboda*. 12.05.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-es-reforma-pravoohoronni-orhany/32409051.html>. [in Ukr.].
2. Zelens'kyu rozpoviv pro plan reformuvannya pravookhoronnykh orhaniv do 2027 roku [Zelenskyu talked about the plan to reform law enforcement agencies until 2027]. *Radio Svoboda*. 11.05.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenksy-plan-reformuvannia-pravoohoronni-orhany/32407732.html>. in Ukr.].
3. Prezydent osobysto viz'met'sya za reformuvannya pravookhoronnykh orhaniv [The President will personally undertake the reform of law enforcement agencies]. *Ukrinform*. 04.04.2012. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/1337192-pprezident_osobisto_viznetsya_za_reformuvannya_pravoohoronnih_organiv.html. in Ukr.].
4. Skakun, O. Teoriya derzhavy i prava: pidruch. Ponyattya pravoporyadku [Theory of the state and law: textbook. Concept of law and order]. <http://politics.ellib.org.ua/pages-1729.html>. in Ukr.].
5. URL: <https://web.archive.org/web/20180208123532/https://www.complexity.org.uk/complexityscience>

ABSTRACT

Evgen Kurinnyi. On the completeness of the reform of law enforcement agencies of Ukraine. The article deals with the actual problem – the characteristics of the comprehensiveness of the reform of law enforcement agencies of Ukraine.

Based on the results of the analysis of the provisions of the «Comprehensive strategic plan for the reform of law enforcement agencies as part of the security and defense sector of Ukraine for 2023-2027» approved by the Presidential Decree of May 11, 2023 No. 273/2023, some of its shortcomings have been identified, in particular, it lacks provisions relating to: an updated model of the domestic law enforcement

system (at least an outline of its contours); the need to preserve the military component in the activities of certain bodies (for example, the National Police of Ukraine and the SBU); directions and limits of cooperation with the block of anti-corruption structures (NABU, SAP, NAZK, ARMA); unified personnel policy (training of personnel and their guaranteed social security and protection); expediency of separating pre-trial investigation units into a new law enforcement institution, etc.

It is emphasized that for the proper implementation of the measures provided for in this document, it is necessary to observe not one (as recorded in the Plan), but three levels of complexity. The first concerns reforming not only law enforcement agencies that are part of the security and defense sector, but also all other institutions with a similar functional focus. The second is the transformation of criminal justice, the basic component of which is the courts, as well as the state apparatus, the work of which covers the activities of all power structures, including such a key element of the specified type of justice as the courts. The third level of complexity, related to the need to replace the actually bankrupt political, socio-economic state model in Ukraine, with an effective paradigm close in its characteristics to recognized world democracies, which will ensure the timely and full realization of objectively formed public needs, courts and whose law enforcement agencies will fully comply in their activities with the principles of equality before the law and the inevitability of punishment.

Keywords: *system reforms, plan, law enforcement agencies, courts, complexity, criminal justice, state apparatus.*

УДК 342.7

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-28-33

Олександр ПЕРЕДЕРІЙ®

кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна)

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Висвітлено проблемні питання, пов'язані із забезпеченням захисту прав внутрішньо переміщених осіб. У статті обґрунтовано, що важливу роль саме у захисті прав внутрішньо переміщених осіб має держава і її органи, які згідно з Конституцією України повинні утверджувати і забезпечувати права і свободи людини, вживати заходів для забезпечення кожною особою реалізувати надані Конституцією права. Висвітлено проблемні питання, що ускладнюють внутрішньо переміщеним особам реалізувати окремі конституційні права, окреслено шляхи вирішення та вжиття заходів, спрямованих на створення дієвих механізмів захисту прав внутрішньо переміщених осіб. Надано увагу тому, що поширеною проблемою, з якою стикаються внутрішньо переміщені особи, є ускладнена можливість отримати доступ до різних видів державних послуг (пенсійне забезпечення, освіту, медичні послуги тощо), реалізувати своє право на працю, а також окремі цивільні права. Надано пропозиції щодо напрямів вирішення цих проблем. У статті обґрунтовано, що важливим елементом механізму захисту прав внутрішньо переміщених осіб повинна стати реальна можливість в особи оскаржити рішення органів державної влади, місцевого самоврядування, їх службових та посадових осіб. Надано увагу тому, що право на судовий захист є важливою гарантією забезпечення прав і свобод людини. Зазначено, що держава повинна всебічно сприяти праву особи оскаржити у суді рішення, дії чи бездіяльність державних органів та посадових осіб. Судова система повинна розглядати такі справи, керуючись принципом верховенства права. Зроблено висновок, що необхідно вважати неправомірним і такими, що порушують зобов'язання нашої держави у галузі прав людини, всі штучні перепони в оскарженні внутрішньо переміщеними особами відповідних рішень.

Ключові слова: *права і свободи, принципи права, внутрішньо переміщені особи, інституційний механізм, гарантії, органи державної влади, європейська інтеграція, воєнний стан.*

Постановка проблеми. Однією із вразливих верств населення нашої держави стали внутрішньо переміщені особи, які внаслідок війни зіткнулися із численними проблемами, пов'язаними із захистом прав, свобод та інтересів, що визначені

© О. Передерій, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4898-876X>

rex12400@ukr.net